

DOI: 10.15276/ETR.05.2022.3
 DOI: 10.5281/zenodo.7492913
 UDC: 658; 334.02
 JE: M21

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРАФТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF CRAFT ACTIVITY DEVELOPMENT IN UKRAINE

Liudmyla L. Kalinichenko, DEcon, Professor
 V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine
 ORCID: 0000-0001-9847-8448
 Email: dkl1905@gmail.com

Received 21.08.2022

В епоху економіки знань крафтовий бізнес становить особливий сектор ринкового господарства діяльність якого ґрунтується на індивідуальній праці майстра з використанням особливих знань, навичок, технологій, інноваційних і екологічних матеріалів та високопродуктивного обладнання. У світі крафтове підприємництво є досить розповсюдженим і розвиненим сектором мікропідприємництва. Все більшої популярності крафтовий бізнес набуває і в нашій країні. Але, ж в українських реаліях ще досить багато проблемних питань щодо ведення ефективної підприємницької діяльності виробників крафтової продукції. Тому, дослідження та удосконалення теоретичних аспектів щодо сутності питань підтримки та розвитку індивідуальної підприємницької ініціативи щодо виробництва крафтової продукції є своєчасними і назрілими.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідження крафтових технологій виробництва харчових виробів розглянуті у наукових працях вітчизняних вчених Т.І.Юдіна, В.А.Гнізевич, О.М.Крива, Н.А.Грачева, Е.Н.Третьякова, А.І.Іванникова, Е.І.Кудряшов, І.Власенко, С.Г.Панасюк, І.В.Тараймович, Н.В.Божко, В.І.Тищенко, А.О.Свинар, О.В.Радзімовська, М.Бурак, А.О.Кравчук, І.В.Мельник, А.Т.Куцмида, А.С.Захарчук, Г.В.Карашук, С.В.Панкєєв. Аналізу сучасного стану крафтового виробництва в Україні присвячені публікації Т.В.Семко, О.А.Іваніщева, Г.Є.Поліщук, В.Я.Сапіга, М.З.Паска, О.І.Графська. Питання крафтової пивної революції знайшли своє відображення в наукових працях зарубіжних вчених: Christian Garavaglia, Johan Swinnen, Matthew J.Bauman, Jingxue (Jessica)Yuan, Helena A.Williams, Shan (Jaki)Jiang, Blake D. Mathias, Annelore Huyghe, Casey J. Frid, Tera L. Galloway та інші. Проте, залишається ще чимала кількість актуальних питань методичного та теоретичного характеру, які потребують істотного дослідження. Серед них важливими є проблемні питання розвитку крафтової діяльності в Україні.

Калініченко Л.Л. Проблеми розвитку крафтової діяльності в Україні. Науково методична стаття.

В статті означено характерні особливості крафтового продукту та надають авторське бачення поняттю крафтовий продукт. Сформульовано поняття крафтової діяльності як особливого виду підприємницької діяльності. Означені основні етапи виробництва крафтової продукції та відповідно до кожного етапу визначені проблемні питання виробництва крафтової продукції в Україні та сформулювати заходи щодо розв'язання проблем розвитку крафтового виробництва.

Ключові слова: крафт, крафтовий продукт, крафтова діяльність, крафтмейкер

Kalinichenko L.L. Problems of craft activity development in Ukraine. Scientific and methodical article.

The article identifies the characteristics of the craft product and gives the author's vision of the concept of craft product. The concept of craft activity as a special type of business activity is formulated. The main stages of craft production are identified and in accordance with each stage the problematic issues of craft production in Ukraine are identified and measures are formulated to solve the problems of craft production development.

Keywords: craft, craft product, craft activity, craft maker

Метою статті є визначити характерні особливості крафтового продукту, сформулювати поняття крафтової діяльності, розкрити проблемні питання виробництва крафтової продукції в Україні та означити шляхи їх вирішення.

Викладення основного матеріалу дослідження

Саме слово крафт походить від англ. craft – майстерна робота, ремесло, що асоціюється з унікальними, вираженими особливостями родинних традицій виробами. Також, синонімічними до слова крафтовий є ремісничий, рукодільний, саморобний, авторський, майстровий та словосполучення «власне виробництво», «виробництво ручної роботи». Можна додати, що крафт – це дрібне виробництво без використання технологій, характерних для масового

промислового виробництва на малих потужностях. У Середньовіччі майстром ремісником вважали людину, яка здатна створити шедевр. Це були працьовиті, самостійні і волелюбні люди з широким кругозором і багатим життєвим досвідом. Традиції і секрети ремесла передавали з покоління в покоління як сімейне надбання. В епоху промислової революції ремісників витіснило фабричне виробництво, яке виробляло більше продукції при меншій собівартості. Ремісниче виробництво не зникло, але знайшло нову назву «кустарне», яке стало означати менш якісне, ніж фабричне [1]. У таблиці 1 визначено відмінні особливості ремісничого виробництва від кустарного та фабричного.

Таблиця 1. Відмінні особливості ремісничого виробництва

Критерії порівняння	Ремісниче виробництво	Кустарне виробництво	Фабричне виробництво
Розмір	сімейне підприємство	сімейне підприємство	велике підприємство
Робітники	майстер і підмайстер	самоук, що не досяг потрібного рівня майстерності	наймані робітники
Вироби	кожен виріб є штучним, авторським, моделі не повторюються	робота за шаблоном, без творчої ініціативи	стандартизоване і масове виробництво
Знаряддя праці	ручне знаряддя	ручне знаряддя	машинне знаряддя
Поділ праці	поділ праці відсутній майстер виконує всю роботу	малий розподіл праці розпорощеність працівників, без централізації виробництва.	наймані робітники, де кожен виконує окрему операцію
Збут	продукція вироблена на замовлення певного споживача	дрібнотоварне виробництво на невідомий ринок	розширення ринків збуту
Ідеологія праці	Діяльність – це можливість самовираження майстра	діяльність – це можливість отримання прибутку	діяльність – це можливість отримання прибутку, розширення виробництва та розвиток

Джерело: власна розробка автора

Крафтовим або ремісничими залишилися лише окремі види виробництва на зразок народних промислів. У другій половині ХХ століття під впливом протестів проти суспільства споживання, заснованого на індустрії, крафтове виробництво знаходить друге дихання. Під впливом руху хіпі відбувається перегляд ставлення до виробництва. З тих пір термін «крафтовий» – це не просто ремісниче виробництво, це філософія, дух і стиль виробництва [2].

У ХХІ столітті на ринку товарів і послуг склалася складна ситуація, коли пропозиція часто перевищує попит. Продукція масового споживання вийшла з моди. Споживачі втомилися від однакових брендів і агресивної реклами. Їм знадобилося щось особисте, вироблене з душею, а не штамповане, виготовлене за єдиним шаблоном. Спостерігається ренесанс ремісництва і формування «нової крафтової економіки», в якій ремісничі підприємства стануть більш гнучкими і

динамічними, будуть оснащені найсучаснішими технологіями, отримають доступ до місцевих і глобальних ринків і зможуть співпрацювати і конкурувати з великими виробництвами.

Сьогодні ремісничі підприємства представлені в багатьох галузях економіки: харчовому і текстильному виробництві, будівництві, металообробці, деревообробці, побутовому обслуговуванні та інших. За кордоном подібні господарські структури, разом з індивідуальними підприємцями, утворюють так званий ремісничий сектор економіки, вносячи істотний внесок у покращення добробуту суспільства. Продукція малих підприємств формує понад 50% ВВП країн «старої» Європи (Німеччина, Франція); понад 30-40% ВВП у країнах «нової» Європи (Чехія, Словаччина, Угорщина). Для порівняння – в Україні цей показник дорівнює 7% [3].

Вперше термін крафтовий продукт було віднесено до пива. Під терміном «крафт» у 1984

році австралійський журналіст Вінсом Коттоне мав на увазі «маленьку пивоварню (craft brewery), що використовує традиційні методи та сировину для виробництва ремісничого, безкомпромісного пива, котре продають локально». Пізніше, Вінс Коттоне у своїй книзі "Good Beer Guide: Breweries and Pubs of the Pacific Northwest" підводить підсумок природі «крафту» і дає власне визначення поняттю «крафтове пиво» як «ідеальне, безкомпромісне пиво, зроблене вручну в певній місцевості, в невеликій кількості, з використанням природної сировини, непастеризоване й таке, що подають на розлив". Тобто, крафтове пивоваріння – це переважно невеликі незалежні виробники, які виготовляють пиво за власним рецептом [4].

Американська асоціація крафтових пивоварень Brewers Association [5] формулює такі критерії крафтового пивоварня в США:

- small (малий обсяг). Річне виробництво має становити не більше 6 мільйонів барелів пива (в США це дорівнює приблизно 3% річних продажів держави).
 - independence (незалежність). Менше 25% крафтових пивоварень може перебувати у власності або під контролем (або рівноцінним економічним інтересом) великої пивоварні, яка не належить до крафтової індустрії
 - certification of the brewer (сертифікований пивовар). Має дозвіл від Бюро по податках і торгівлі алкоголем і тютюном (TTB Brewer's Notice).
- У європейській пивній індустрії немає регламентованих вимог до крафтової пивоварні. Відповідно до бачення співзасновника пивоварні BrewDog Джеймса Уотта, крафтове пивоварня в Європі повинно відповідати таким критеріям [6]:
- small (малий обсяг) – виробляти не більше 500 тис. гектолітрів на рік.
 - authentic (автентичної) – варити пиво з вихідної екстрактивністю початкового суслу і не використовувати рис і кукурудзу для зниження витрат.
 - honest (чесної) – на етикетці повинні бути вказані всі інгредієнти і все місце виготовлення, а саме пиво вариться тільки на крафтовому виробництві.
 - independence (незалежної) – не більше 20% може належати великій пивоварній компанії, котра є крафтовою.

В Україні крафтове пивоваріння є глобальним трендом на пивному ринку про що свідчить збільшення кількості крафтових пивоварень і обсяги виробленого продукту (2019 рік -204 пивоварні, обсяг виробленого пива 61,2 млн.л., проти 2015 р. – 47 обсяг виробленого пива 14,1 млн.л.). Разом з тим, в Україні частка крафтового пива складає близько 3% (в США - 12%) від усього ринку пива, проте має значні перспективи росту [7]:

Відповідно до [7] (крафтове пивоварня в Україні повинно відповідати таким критеріям:

- обсяг виробництва має певну межу;
- виготовляється за авторськими рецептами;
- вариться обмеженими серіями, які можуть бути унікальними, тобто не повторюватися в подальшому.

Відповідно до бачення співзасновника Асоціації малих незалежних пивоварень в Україні Шаталова Олександра [8] критеріям крафтового пивоваріння має бути:

- незалежність;
- обсяг виробництва – до 5 млн літрів на рік;
- ліцензія на виробництво пива в Україні;
- загальні цінності: якість, натуральність, різноманітність, експерименти, відкритість.

Однак, юридично в Україні досі не визначені поняття «крафтове пиво».

З метою стимулювання розвитку крафтового пивоваріння, у 2016 році був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році», яким було встановлено знижену вартість ліцензії на право оптової торгівлі для пивоварень з об'ємом виробництва менше 3000 гектолітрів (300 000 л.) на рік, тим самим намагаючись відокремити дрібний бізнес від великих промислових виробників пива.

Також, Верховна Рада ухвалила два законопроекти, якими окремо визначаються малі виробники пива, визначаються умови їхньої роботи та пропонується зменшення акцизного податку на 50% [10].

Так, законопроект № 5118 [11] фіксує зміни до Податкового кодексу та встановлює акциз на пиво, виготовлене малими виробниками пива, у розмірі 1,39 грн/літр (замість 2,78 грн/літр).

Водночас, законопроект №5119 [12] надає визначення терміну «малі виробники пива». Це підприємства, які здійснюють за повним технологічним циклом виробництво пива в об'ємі, що не перевищує 200 000 гектолітрів на рік.

Для малих виробників пива впровадять наступні зміни:

- встановлюється необмежений строк дії ліцензії на виробництво;
- скасовується обов'язкова атестація виробництва що п'ять років;
- скасовується необхідність отримання окремої ліцензії на оптову торгівлю у разі отримання ліцензії на виробництво пива;
- за наявності ліцензії, річна плата за яку встановлена в розмірі 30 тисяч гривень – виключаються норми щодо застосування фінансових санкцій у вигляді штрафів у разі оптової торгівлі пивом понад 3000 гектолітрів пива на рік;
- штраф у розмірі 1700 грн. для малих виробників пива та виноробної продукції за несвочасне подання звіту або недостовірних відомостей про обсяги виробництва.

Зазначимо, що надходження від акцизного податку за вироблену продукцію крафтових пивоварень до бюджету в 2019 році склали понад 4.6 млрд. грн. [9]. Тому прийняття вищезазначених законопроектів сприятимуть визначеності та полегшенню умов ведення крафтового бізнесу в Україні.

Сьогодні термін «крафтовий продукт» став досить популярним, і його використовують не тільки до пива, але і для виділення ексклюзивних категорій товару, які виготовляють в майстернях маленькими партіями, частіше всього вручну і орієнтованих на невелику аудиторію. З'явилися крафтова ковбаса, хліб, алкогольні та безалкогольні напої, мило і навіть одяг, який шиють в штучній кількості за індивідуальними ескізами.

Отже, характерними особливостями крафтового продукту є:

- особиста участь власника в процесі виробництва продукції;
- незначний поділ праці всередині підприємства;
- поєднання інноваційних і традиційних технологій виробництва;
- незалежить від зовнішніх інвестицій і чужих ресурсів;
- гнучкість у виробництві продукції
- вимогливий відбір компонентів продукту – натуральних екологічних, без застосування шкідливих добавок, гормонів, прискорювачів росту і т.п.;
- якісна сировина;
- оригінальна рецептура власної розробки;
- мінімум автоматизації процесу виробництва, ручна праця;
- ексклюзивність, унікальність, особливість продукту;
- індивідуальний підхід до спілкування зі своїми клієнтами;
- обмежена партія випуску;
- високий рівень контролю і якості продукції;
- інноваційність продукту;
- швидке реагування на «зміну настрою» споживачів;
- не прийнято продавати в супермаркетах, місця реалізації - лавки, пекарні, власні магазинчики, зберігаючи ідентичність продукції як унікальну конкурентну перевагу
- творчий процес створення продукту переважає над комерційною складовою
- ціна формується виходячи з фактичного інтересу споживачів, який залежить від іміджу самого підприємця, оригінальності та неповторності продукції;
- родинний, домашній бізнес.

Таким чином, крафтовий продукт – це продукт, що вироблений на малих потужностях маленькими партіями за індивідуальним, особливим рецептом майстром, який вкладає в свою працю креативність, оригінальність, унікальність, ексклюзивність на основі поєднання

інноваційних і традиційних технологій, для задоволення утилітарних, естетичних та інших потреб споживачів.

Сектор крафтової економіки знаходиться між класичним і креативним підприємництвом. Перше орієнтоване на економічну раціональність, оптимізацію ресурсів, регулярне одержання прибутку. А в другому первинною є мистецька цінність, яка існує скоріше як монетизоване хобі. У креативній індустрії підприємець хоче бути визнаний як мистець в першу чергу. Тому сектор крафтової економіки потребує принципово іншого типу працівника – крафтмейкера. Крафтмейкери (від англ. craft – майстерність, ремесло та англ. make – робити, створювати) – це креативні майстри, які вміють втілювати власні ідеї в життя своїми руками. Крафтмейкери в змозі поставити собі задачу і виконати її самостійно і відповідально, залучивши всі наявні ресурси. Їм властиво бездоганне ставлення до справи, висока виробнича і технологічна культура, володіння підприємницькими компетенціями, досконале знання особливостей місцевого ринку і шанобливе ставлення до свого споживача. Відповідно, і принцип крафтмейкера: «Прибуток над усе, але репутація вище за прибуток!» Це актуально, тому що значна частина крафтмейкерів забезпечує собі робоче місце шляхом самозайнятості, таким чином інтегруючи в одній людині творчу, технологічну і підприємницьку складові.

В крафтовій економіці можна виділити два основних типи крафтової діяльності:

1) крафтова діяльність, пов'язана з національною культурою: народні промисли - вироби з кераміки, тканини, килими, вироби з дерева, каменю, металу, кістки, шкіри та ін.

2) крафтова діяльність, орієнтована на індивідуальні замовлення або, в невеликому обсязі, на місцевий ринок: вироби харчових продуктів – крафтова ковбаса, хліб, алкогольні і безалкогольні напої; господарчі вироби – крафтове мило, одяг, який шиють в штучній кількості за індивідуальними ескізами, і, навіть, є поняття крафтові засоби масової інформації, крафтовий папір;

Таким чином, крафтова діяльність – особливий вид підприємницької діяльності, в якій в процесі виробництва і реалізації продукції малих підприємств та сімейних господарств відсутній функціональний розподіл праці, засоби виробництва перебувають у власності або на праві оренди, продукція виробляється в малому обсязі, переважно на індивідуальне замовлення, пріоритет віддається якості продукції, а прибуток виступає вторинним результатом.

Крафтову діяльність можна умовно розділити на наступні етапи: обладнання приміщення, виготовлення продукту і реалізація споживачу. Але ж перепони для успішного розвитку крафтового виробництва в Україні виникають на кожному етапі (рис. 1).

Рисунок 1. Етапи та проблеми виробництва крафтової продукції в Україні
Джерело: власна розробка автора

Визначені на рис. 1 проблеми потребують використання системного і комплексного підходу, а саме розроблення і виконання відповідних заходів, що створять умови для відродження та розвитку крафтового виробництва, розкриття соціально-економічного, культурного потенціалу сектору крафтової економіки та забезпечать її подальший сталий розвиток.

Відповідні заходи розвитку крафтового виробництва представлені на рис. 2.

Існуючі проблеми обмежують існування на ринку крафтової продукції і потребують використання системного і комплексного підходу. Розроблення, виконання і вирішення проблем сприятимуть розвитку крафтового виробництва, принесуть не тільки економічну, а й соціальну ефективність і, зокрема, дозволять:

- поліпшити правову базу для збереження і розвитку крафтового виробництва, враховуючи сучасні вимоги суспільства;
- створити сприятливі умови для ефективного ведення економічної діяльності в сфері крафтового виробництва;
- стимулювати розвиток підприємництва у галузі крафтового виробництва;

- підвищити рівень підприємницьких навичок майстрів крафтової продукції;
- зберегти інформації про унікальні креативні технології крафтового виробництва;
- розвинути та використовувати креативний потенціал виробників крафтової продукції як одного з ключових факторів, що забезпечить туристичну та інвестиційну привабливість регіонів країни;
- сприяти підвищенню рівня зайнятості населення, їх офіційне працевлаштування і соціальний захист;
- сприяти збереженню і розвитку національних, культурних та виробничих традицій регіонів України;
- розширити мережі збуту крафтової продукції;
- підвищити роль професійно-технічної освіти в структурі освіти України;
- впроваджувати інноваційну складову у навчальний процес закладів вищої освіти;
- формувати родинно-трудова традиції, які сприятимуть працелюбному вихованню підростаючого покоління розвиваючи старанність, самодисципліну, наполегливість, комунікабельність, виховання дбайливого господаря.

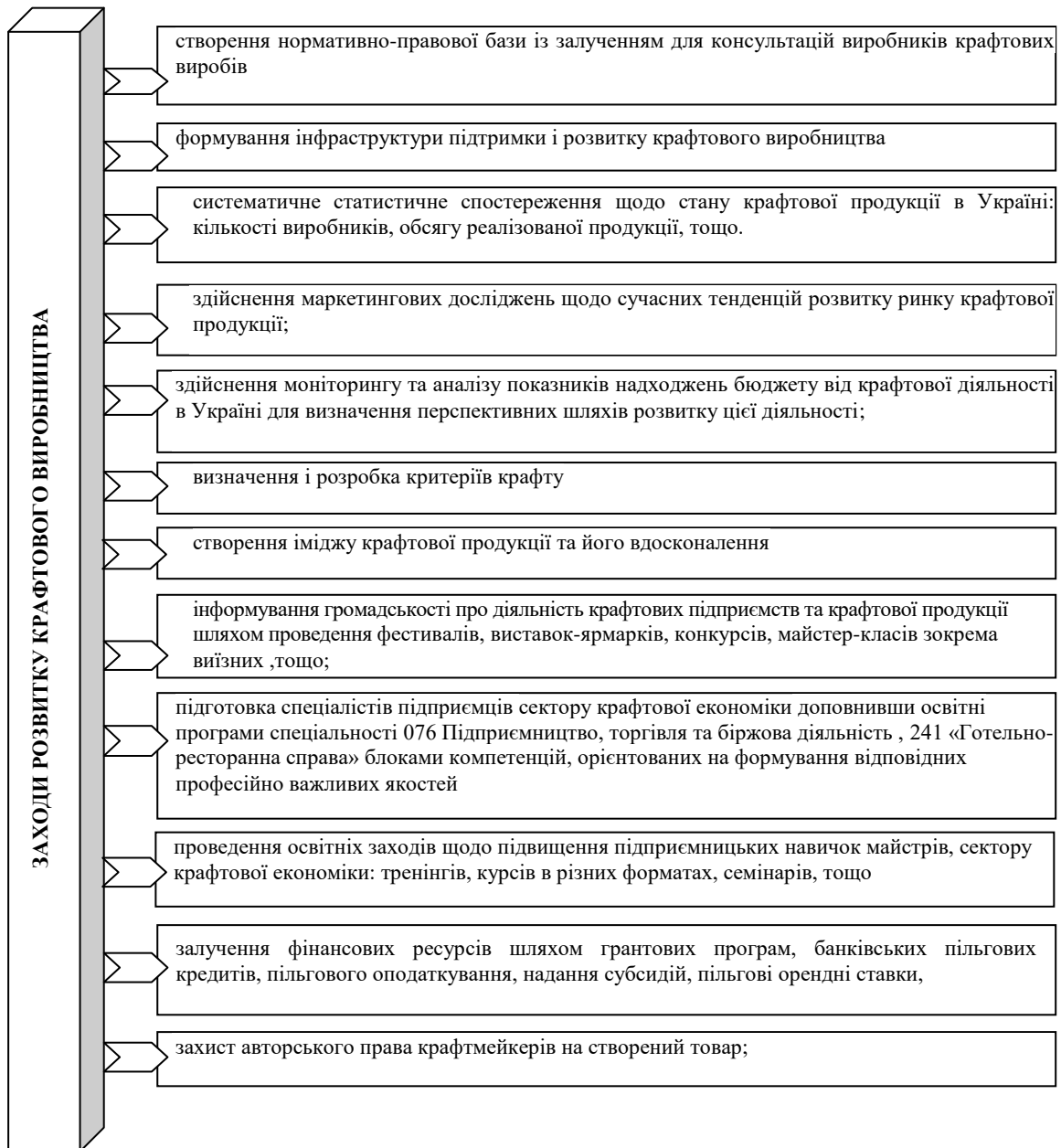

Рисунок 2. Заходи щодо розв'язання проблем розвитку крафтового виробництва
Джерело: власна розробка автора

Висновки

Крафтове виробництво належить до особливого сектору креативної індустрії без якого неможливе створення багатовимірної виробничої структури, гармонійного та стабільного соціально-економічного середовища. Крафтова діяльність створює сприятливі передумови для розвитку ефективної конкуренції на ринку, а їх гнучкість і

мобільність дають можливість вирішити комплекс господарських і соціальних завдань - від більш повного насичення ринку і задоволення населення необхідними товарами та послугами, розширення зайнятості населення, збереження і розвитку національно культурних та виробничих традицій до переходу від суспільства споживання до суспільства творення.

Abstract

In the article the authors define the characteristics of the craft product and give the author's vision of the concept of craft product as a product produced at low capacity in small batches by individual, special recipe master who invests creativity, originality, uniqueness, exclusivity based on a combination of innovative and traditional technologies to meet the utilitarian, aesthetic and other needs of consumers.

The concept of craft activity as a special type of business activity is formulated, in which in the process of production and sale of products of small enterprises and family farms there is no functional division of labor,

means of production are owned or leased, products are produced in small quantities, mainly by individual order, priority is given to product quality, and profit is a secondary result.

The main stages of craft production are identified and in accordance with each stage the problematic issues of craft production in Ukraine are identified.

A set of measures to solve the problems of craft production is proposed.

The development and implementation of appropriate measures will bring economic and social efficiency and, in particular, will: stimulate the development of entrepreneurship in the field of craft production; save information about unique creative technologies of craft production; develop and use the creative potential of craft producers; to promote the increase of employment, their official employment and social protection; to introduce an innovative component into the educational process of higher education institutions.

Crafting creates favorable conditions for the development of effective competition in the market, and their flexibility and mobility make it possible to solve a range of economic and social problems - from fuller market saturation and satisfaction of the population with necessary goods and services, expanding employment, maintaining and developing national cultural and industrial traditions to the transition from a society of consumption to a society of creation.

Список літератури:

1. Щербина С.В. Кравецькі та ткацькі цехи на території Північного Лівобережжя у XVII — на початку XVIII ст. Література та культура Полісся: Збірник наукових праць. Вип. 70. Історико-культурні процеси Лівобережної України в загальноукраїнському контексті. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – С. 48.
2. Крафтовая продукция что это: веб-сайт. URL: <https://istalcogolya.com/other/kraftovaya-produktsiya-chto-eto.html>.
3. Про ремісничу діяльність в Україні: Пояснювальна записка до проекту Закону України від 14.03.2014 № 4458 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GG3FU00A?an=4>.
4. Наталуха Д. Смакує холодним. Перший крафтовий закон URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/nataluha/608ad8c36ae92/>.
5. The New Brewer The Journal of the Brewers Association. URL: <https://www.brewersassociation.org/the-new-brewer/may-june-2021/>.
6. Osadchuk I., Kirichenko N., Bolila S. Theoretical aspects of development of craft organic family farming as a direction of innovative activity of domestic family farms. Intellect XXI. January 2020 URL: https://www.researchgate.net/publication/342187774_.
7. Аналіз ринку ферментованих алкогольних напоїв. Зелена книга березень 2021. URL: <https://cutt.ly/MBPzSmL>.
8. Попадюк Ф. Коли продукт важливіший за бізнес: що таке крафтове пиво і як воно завойовує Україну. Економічна правда 16.04.2021р. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/04/16/673064/>.
9. BRDO провел анализ украинской пивоваренной отрасли Международный аналитический журнал Пивное дело URL: <https://cutt.ly/VBPxm9Y>.
10. Рада підтримала зниження акцизу на крафтове пиво у першому читанні. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/05/20/674101/>.
11. Про внесення змін до статті 215 Податкового кодексу України щодо встановлення знижених ставок акцизного податку на алкогольні напої (пиво) для малих виробників пива. Проект Закону URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71170.
12. Про внесення змін до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» щодо спрощення господарської діяльності з виробництва пива, вин виноградних, вин плодово-ягідних, напоїв медових. Проект Закону URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71175.
13. Концепція Державної цільової національно-культурної програми розвитку народних художніх промислів на 2021-2025 роки. URL: <https://cutt.ly/tBOWrR3>.

References:

1. Shherbyna, S.V. (2012). Tailoring and weaving workshops on the territory of the Northern Left Bank in the 17th and early 18th centuries. *Literatura ta kuljtura Polissja: Zbirnyk naukovykh pracj. Issues 70. Istoryko-kuljturni procesy Livoberezhnoji Ukrajinj v zaghajlnoukrajinsjkomu konteksti. Nizhyn: NDU im. M. Ghogholja [in Ukrainian]*.
2. Craft products what is it. Retrieved from: <https://istalcogolya.com/other/kraftovaya-produktsiya-chto-eto.html> [in Russian].

3. On craft activity in Ukraine: Explanatory note to the draft Law of Ukraine № 4458 (2014, March 14). Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/GG3FU00A?an=4> [in Ukrainian].
4. Natalukha, D. It tastes cold. The first craft law. Retrieved from: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/nataluha/608ad8c36ae92/> [in Ukrainian].
5. The New Brewer The Journal of the Brewers Association. Retrieved from: <https://www.brewer-sassociation.org/the-new-brewer/may-june-2021/> [in English].
6. Osadchuk, I., Kirichenko, N., & Bolila, S. (2020). Theoretical aspects of development of craft organic family farming as a direction of innovative activity of domestic family farms. Intellect XXI. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/342187774_ [in English].
7. Market analysis of fermented alcoholic beverages. Green Book March 2021. Retrieved from: <https://cutt.ly/MBPzSmL> [in Ukrainian].
8. Popadjuk, F. (2021). When the product is more important than the business: what is craft beer and how it conquers Ukraine. Economic truth. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/04/16/673064/> [in Ukrainian].
9. BRDO conducted an analysis of the Ukrainian brewing industry International analytical journal Pivnoye delo. Retrieved from: <https://cutt.ly/VBPxm9Y> [in Russian].
10. The Council supported the reduction of excise duty on craft beer in the first reading. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/05/20/674101/> [in Ukrainian].
11. On amendments to Article 215 of the Tax Code of Ukraine regarding the establishment of reduced rates of excise tax on alcoholic beverages (beer) for small beer producers. Draft Law. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71170 [in Ukrainian].
12. On the introduction of amendments to the Law of Ukraine "On State Regulation of the Production and Circulation of Ethyl, Cognac and Fruit Alcohol, Alcoholic Beverages, Tobacco Products, Liquids Used in Electronic Cigarettes, and Fuel" Regarding the Simplification of Economic Activities for the Production of Beer and Grape Wines, fruit and berry wines, honey drinks. Draft Law. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71175 [in Ukrainian].
13. Concept of the State target national and cultural program for the development of folk arts and crafts for 2021-2025. Retrieved from: <https://cutt.ly/tBOwrR3> [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Калініченко Л.Л. Проблеми розвитку крафтової діяльності в Україні / Л.Л. Калініченко // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2022. – № 5 (63). – С. 26-33. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No5/26.pdf>.
DOI: 10.15276/ETR.05.2022.3. DOI: 10.5281/zenodo.7492913.

Reference a Journal Article:

Kalinichenko L.L. Problems of craft activity development in Ukraine / L.L. Kalinichenko // *Economics: time realities*. Scientific journal. – 2022. – № 5 (63). – P. 26-33. – Retrieved from <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No5/26.pdf>.
DOI: 10.15276/ETR.05.2022.3. DOI: 10.5281/zenodo.7492913.

